

رقابت های ژئوپولیتیک ایالات متحده آمریکا و روسیه در حوزه خاورمیانه

به قلم دکتر فریبرز صارمی پژوهشگر روابط بین الملل

جو بایدن، رئیس جمهوری آمریکا در روز ۱۳ جولای ۲۰۲۲ وارد اسرائیل شد تا در اولین سفر خود به خاورمیانه فرصتی برای ارتباط بین کشورهای منطقه و حمایت از منطقه ای با ثبات تر فراهم سازد. بایدن در این سفر چهار روزه به اسرائیل و عربستان سعودی با تقویت روابط با متحدان قدیمی و نزدیک تر کردن ریاض و تل آویو، میراث ترامپ در خاورمیانه را در توافق ابراهیم، قوام بخشید و به استراتژی باراک اوباما در لزوم خروج از منطقه پایان داد. سه روز پس از بازگشت بایدن از سفر جنجالی به خاورمیانه، ولادیمیر پوتین رئیس جمهور روسیه نیز با اهدافی مشابه با همتای آمریکایی خود و به دنبال تقویت روابط با کشورهای منطقه وارد خاورمیانه شد. سفر بلافاصله پوتین به منطقه که تحت الشعاع تمایل روسیه برای مقابله با تلاش های بایدن در جهت کسب رهبری دوباره در خاورمیانه قرار داشت، دلالت بر نوعی اعلام حمایت از شرکای خاورمیانه ای مسکو و در تقابل با طرح های منطقه ای دولت بایدن داشت. نکته این که سفر پوتین به تهران چند روز پس از اجرای طرح پدافند هوایی خاورمیانه توسط ایالات متحده صورت گرفت که با هدف همکاری نزدیک بین اسرائیل و کشورهای عربی در برابر تهدیدات منطقه ای ایران انجام شد. بنظر می رسد درگیری در اوکراین موجب شده تا با داغ شدن رقابت میان مسکو و واشنگتن جهان از نظر ژئوپولیتیکی رقابتی تر شود و یارگیری در خاورمیانه بار دیگر این منطقه را به عرصه رقابت دو قدرت تبدیل نماید. برای بایدن حس بازی دوباره در یک صحنه بزرگ ژئوپولیتیک در حالی قدرت می گیرد که پوتین انتظار داشت در خلا حضور ایالات متحده بتواند به راحتی به بازیگری سیاسی بپردازد. اهداف سیاست خارجی ایالات متحده در خاورمیانه در دستیابی به اهدافی مانند حفظ ثبات در منطقه خاورمیانه، احیای توافق هسته ای با ایران و حل بحران انرژی در اروپا به طور آشکار منافع روسیه در منطقه را نشانه می گیرد. چنانچه: در هدف اول و برای حفظ ثبات در منطقه بازسازی اعتماد میان واشنگتن با متحدان قدیمی حائز اهمیت بوده تا شرکای منطقه ای متقاعد شوند که ایالات متحده قصد ندارد از مسئولیت خود در قبال امنیت و ثبات منطقه دور شود. سفر بایدن به عربستان سعودی، اسرائیل و اراضی فلسطینی کرانه باختری بر این واقعیت استوار بود که ایالات متحده در قالب یک دیپلماسی جدید نسبت به کشورهای خاورمیانه روابط جدیدی را آغاز و مسئولیت بیشتری را در قبال امنیت آن ها خواهد پذیرفت. عصاره این هدف، کسب اطمینان از آن بود که هیچ قدرت خارجی نتواند بر جایگاه ایالات متحده در منطقه تسلط یافته و یا به مزایای استراتژیک دست یابد. بایدن در ایجاد یک فرصت جدید برای ایالات متحده پیشبرد همکاری بین اسرائیل و کشورهای عربی را در کاهش خطرات نفوذ منفی روسیه ضروری دانسته است. ایالات متحده در تلاش برای حفظ رهبری جهانی برای مواجهه با تهدیدات روسیه اعلام آمادگی کرده و بایدن به این نتیجه رسیده که واشنگتن برای مجازات اقتصادی مسکو به دلیل حمله نظامی به اوکراین به کمک متحد قدیمی خود در منطقه یعنی عربستان سعودی نیاز دارد. رای ممتنع عربستان به همراه کشورهای عربی الجزایر، عراق و مراکش در ۲ مارس مجمع عمومی سازمان ملل متحد در محکومیت حمله نظامی روسیه به اوکراین تجربه تلخ و دور از

جنبش وحدت ملی ایرانیان

Iranian National Unity Movement – Iranische Nationale Einheitsbewegung

انتظاری برای ایالات متحده بود. با آغاز جنگ در اوکراین رقابت بین مسکو و واشنگتن دوباره داغ شده و بایدن تلاش دارد تا کشورهایی که می‌توانند به سوی روسیه جذب شوند، را در یک ائتلاف به سمت ایالات متحده برگرداند. این رقابت در یارگیری‌ها خاورمیانه را از نظر ژئوپلیتیکی رقابتی‌تر کرده و ایالات متحده را وادار می‌کند تا به شدت درگیر خاورمیانه بماند. در هدف دوم و احیای توافق هسته‌ای با ایران، بایدن با سفر به اسرائیل و با امضای اعلامیه اورشلیم و تعهد بر این که " هرگز به ایران اجازه دستیابی به سلاح هسته‌ای را ندهد و آماده است تا از همه عناصر قدرت ملی خود برای اطمینان از این نتیجه استفاده کند. "، قول داد که با اسرائیل و دیگر متحدان برای مقابله با تجاوزات جمهوری اسلامی و مقابله با فعالیت‌های بی‌ثبات‌کننده شبکه منطقه‌ای نیابتی‌اش همکاری کند. تشویق همکاری کشورهای عربی با اسرائیل، به ویژه در زمینه امنیت مشترک علیه ایران برای واشنگتن به مثابه ایجاد یک پاسخ جهانی قوی تر در برابر تهاجم روسیه به اوکراین است. دولت بایدن نگران است که ایران با فروش هواپیماهای بدون سرنشین برای استفاده در میدان نبرد در اوکراین به روسیه عملاً وارد یارگیری روسیه در جنگ اوکراین گردد. با ابراز این نگرانی ایالات متحده می‌تواند هشدار دهد که همکاری بیش از حد ایران با روسیه می‌تواند پیامدهایی در سراسر خاورمیانه داشته باشد. پیوند استراتژیک تهران و مسکو امکان حصول هر نوع توافق جدید میان ایالات متحده و ایران را تضعیف نموده و اثر فزاینده بر روابط ایالات متحده با اسرائیل و نگرانی‌های مشترک آنها در مورد ایران خواهد داشت. پذیرش ادعای اسرائیل مبنی بر این که ایران تهدیدی برای منطقه است، یک تغییر بزرگ در سیاست خاورمیانه‌ای بایدن نسبت به دولت اوباما ارائه می‌دهد که تمایل بسیار برای مذاکره با ایران داشت. در هدف سوم نفت به عنوان کاتالیزور سفر بایدن به خاورمیانه بوده تا از آن در شرایط رقابت با قدرتهای بزرگ و نیاز به مقابله با نفوذ روسیه به رشد روسیه در منطقه استفاده نماید. بایدن در سفر به عربستان سعودی به دنبال تنظیم روابط مجدد با سعودی‌ها بوده که نقشی کلیدی در بازار جهانی نفت ایفا می‌کنند. غرب می‌خواهد نفت بیشتری را به عنوان مرهمی برای بحران فزاینده انرژی جهانی که همزمان با جنگ در اوکراین آغاز شده، تولید کند. نگاه یک سویه به حل بحران انرژی در اروپا این موضوع را که عربستان منافع واقعی خود را در حفظ روابط نفتی با روسیه در اوپک پلاس می‌بیند، نادیده گرفته است. عربستان سعودی روابط با روسیه که دومین صادرکننده نفت جهان است را راهی برای کمک به تأثیرگذاری بر بازارهای جهانی انرژی خود می‌داند، که نبض اقتصاد عربستان با آن می‌تپد. روسیه و عربستان از سال ۲۰۱۶، که ریاض توانست مسکو را متقاعد نماید که به نسخه جدید سازمان کشورهای صادرکننده نفت موسوم به اوپک پلاس بپیوندد، به یکدیگر نزدیک شده‌اند. این همکاری دو جانبه تا حدی به دلیل ناامیدی عربستان از توسعه فناوری‌های استخراج نفت شیل بود که موجب افزایش تولید نفت در ایالات متحده شد. در حالی که منافع آمریکا در منطقه ثبات و دسترسی به نفت است، روس‌ها به دنبال حصول اطمینان از حفظ تأثیر خود بر قیمت‌های جهانی نفت هستند که با امضای یادداشت تفاهمی به ارزش حدود ۴۰ میلیارد دلار میان شرکت ملی نفت ایران و گازپروم روسیه این اطمینان حاصل شد. اگرچه رقابت میان ایران و روسیه در مقام تولیدکنندگان نفت و گاز از زمان شروع جنگ اوکراین شروع و به دلیل صادرات نفت روسیه با قیمت‌های پایین به چین و

جنبش وحدت ملی ایرانیان

Iranian National Unity Movement - Iranische Nationale Einheitsbewegung

Page | 3

هند تشدید شده، اما نتوانسته مانع از روابط عمیق استراتژیک دو کشور شود. نزدیکی استراتژیک دو طرف با امضای توافقنامه همکاری یک اتفاق ناخوشایند برای ایالات متحده بوده که با نگرانی در حال تماشای آن است. سفر پوتین به ایران نمایی از روابط میان دو کشور صادر کننده نفت را به نمایش گذاشت که هر دو تحت تحریم های اقتصادی غرب قرار گرفته اند. ایالات متحده پس از خروج دونالد ترامپ، رئیس جمهور سابق آمریکا از توافق هسته ای ۲۰۱۵، تحریم ها علیه ایران را مجدداً اعمال کرد و روسیه نیز پس از حمله نظامی به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، با تحریم های تنبیهی از سوی غرب روبرو شد. تعامل و اجماع بیشتر با ایران به روسیه کمک خواهد کرد تا در ژئوپلیتیک انرژی با غرب به رهبری ایالات متحده مبارزه کند. آن چه مسلم است یک تصویر ژئوپلیتیک جدید در خاورمیانه در حال ترسیم است که در آن از یک سو ایالات متحده در یک چرخش عمده و با تغییر در رویکرد سیاست خارجی خود بار دیگر به سوی کشورهای تولیدکننده انرژی در خاورمیانه برگشته است و در سوی دیگر همزمان روسیه با اجرای یک شوی قدرت این پیام را القا می کند که ایالات متحده دیگر تنها قدرت بزرگ جهان نیست و نمی تواند به جای کشورهای خاورمیانه برای آینده منطقه تصمیم بگیرد.

پاینده ایران و ایرانی

دکتر فریبرز صارمی

هماهنگ کننده جنبش وحدت ملی ایرانیان

هامبورگ ۰۱ آگوست ۲۰۲۲